

ARCHEOLOGICKÝ ÚSTAV ČESKOSLOVENSKÉ AKADEMIE VĚD
POBOČKA V BRNĚ

PŘEHLED VÝZKUMŮ 1967

BRNO 1968

robustní, pánev je však zachována jen v malých zlomcích a není ji možno rekonstruovat. Lebka má zcela obliteratedé švy, teprve další podrobná analýza však může rozhodnout, zda změny na lební klenbě jsou výsledkem patologického procesu anebo projevem senilní osteoporozy."

U jižní stěny, tedy za hlavou pohřbeného, nalézala se trojice nádob, dvě mísy a hrnek. Ve východní polovině hrobu byly poskládány další nádoby hustě vedle sebe. Byla to větší baňatá nádoba, stojící na jižní straně této skupiny, vedle ní ležely dvě mísy, vložené do sebe. Dále stály dvě amfory a před nimi se nalézaly střepy z džbánu. U jiné mísy stála malá kulovitá nádoba. Jiné 4 nádoby, talířovitá miska, malá miska a dvě baňaté nádobky byly z hrobu vyhozeny při jeho porušení. Při severní stěně hrobové jámy, u chodidel mrtvého, ležely ojedinelé kosti, které Zd. Kratochvíl označil za kosti z mladé ovce nebo kozy. V zásypu hrobu se objevily pouze atypické střípky, patrně z únětického sídliště, které se rozkládá na tomto místě.

Hrob byl vybaven běžně, jako většina hrobů horákovské kultury. Jsou v něm zastoupeny dvě skupiny nádob, jedna s amforami a druhá s hrnkem. Také zvířecí kosti zde byly uloženy, jen v poněkud menším počtu, než v horákovských hrobech bývá pravidlem a také zde chyběl železný nůž. Jelikož však byly v porušené části hrobu, mohly další kosti i nůž být již zničeny nebo přehlédnuty.

Keramika se poněkud odlišuje od keramiky známé z hrobů horákovské kultury, považovaných za hroby klasického stupně této kultury. Obě amfory mají protáhlý tvar a nejsou výrazně profilovány. Větší z nich má vrchní část tuhovanou, menší nese na výduti 4 skupiny svislých plastických žeberek. Znakem pokročilejšího vývoje je právě použití svisle orientované výzdoby, vedle zjednodušování profilace. Podobně je i u jiných dvou nádobek použito svisle orientovaných výzdobných prvků. Nádoba s kulovitou výduti a nízkým prohnutým hrdlem, která upomíná na starší kulovité amfory s malovanou výzdobou, nese na výduti svazky, sestavené z jemně hřebenovaných pruhů začínajících pod hrdlem velkými dolíky. Malá baňatá nádoba s prohnutým hrdlem má zase na výduti svisle tuhované pruhy. Méně jsou typické ostatní nádoby s výduti: větší nádoba se stlačeným profilem, členěným do hrdla a okraje, malá kulovitá nádoba s prohnutým hrdlem a džbánek běžné profilace, který je na výduti zdoben jemnými rýhami, sestavenými do zkrřížených šikmých pruhů. Všechny jsou na povrchu tuhované. Ve skupině mís a misek jsou zastoupeny jak talířovité typy, tak i mísy se zataženým okrajem a mísy s prohnutým hrdlem. Největší z nich je talířovitá mísa s rozšířeným a šikmo seříznutým okrajem, která má také zjednodušenou profilaci oproti starším talířovitým mísám. Výzdoba na vnitřní straně musí být považována za výzdobu s rozloženou horákovskou ornamentací. Mezi tuhovaným dnem a okrajem má na černém podkladě vytvořen negativní obrazec z tuhových pásků, sestavených do šrafovaných trojúhelníků. Také na mise se zataženým okrajem tvoří tuhové pásy velmi nepravidelný vzor. U ostatních mís a misek zůstala výzdoba omezena buď na tuhování okrajů nebo celých stěn. Keramický soubor doplňuje hrnek s nevýraznou profilací a linií prstových vrypů pod hrdlem.

Hrob z Morašic je ojedinelým celkem, který může být postaven vedle sídlištních nálezů z jaro-měřicko-střelického horizontu horákovské kultury. Zdá se však, je nutno jej položit na sám jeho počátek, protože v jeho keramice doznívají ještě klasické prvky a nové, pozdě halštatské nejsou ještě plně rozvinuty.

EIN GRAB DER HORÁKOV-KULTUR IN MORAŠICE

(Bez. Znojmo)

Bei der Ausschachtung eines Durchstichs auf Flur „Na kopci“ südlich der Gemeinde stieß man auf ein Grab der Horákov-Kultur. Im westlichen Teile der Grabgube lag das Skelett eines sehr alten Mannes (über 60 Jahre) in Strecklage mit dem Kopf nach Süden gerichtet. Zu Häupten des Toten standen zwei Schalen und ein Topf, zu Füßen lagen Tierknochen. In der östlichen Hälfte der Grabgrube standen elf Gefäße, darunter auch zwei Amphoren. Die Keramik in diesem Grabe gehört in den Übergang von der klassischen Entwicklungsphase der Horákov-Kultur zu ihrer jüngeren Střelice-Jaroměřice-Phase.

HORÁKOVSKÁ KOSTRA Z MORAŠIC

(okr. Znojmo)

MILAN STLOUKAL, AÚ ČSAV Brno

(Tab. 39)

Lebka kostry z horákovského hrobu v Morašicích je jen slabě poškozena, má rozbitou bázi a defekt na pravé polovině mozkovny. Je celkově středně robustní a je velmi výrazně profilována.

V laterální normě má lebka středně vyklenutou glabellu III. stupně, ploše klenuté čelo, oblé temeno a slabě vyklenutý týl s protuberantia occipitalis externa III. stupně. Bradavkové výběžky jsou středně velké, supramastoideální hrany ostře vyznačeny. Na masivních lících kostech jsou velké marginální hrbolky, kořen nosu je středně zahlobuben, nosní kůstky výrazně esovitého profilu silně prominují. V normě vertikální má lebka obrys elipsoidu, lebeční švy jsou na lamina externa již téměř dokonale obliterated (na lamina interna jsou zcela vymizelé). V normě faciální má lebka široké čelo, výrazné nadočnicové oblouky a silný horní okraj obou očnic, špičákové jámy jsou velmi hluboké. Dolní čelist je středně robustní, s bradou ve tvaru příčného valu, a s do stran vytočenými úhly. V čelistech je několik alveolů zhojeno po intravitálních ztrátách:

X X X / / 3 / 1   / / / X X X X X   X = intravitální ztráta
 8 7 6 5 4 3 2 1   1 2 3 X X 6 7 8   / = postmortální ztráta

Metrická charakteristika lebky: v absolutních mírách je dlouhá, velmi úzká a středně vysoká, širokého obličejce a krátkého obličejce i horního obličejce. Eucefal. Hyperdolichokran, ortokran, akrokran, eurymetop, euryerosop a mesen, chamaekonch a mesorrhin, eurymandibular (podrobné míry jsou uvedeny v tabulce).

V zadní části temene lebky je markantní ploše žlábkovitě vyhloubení s pozvolna svažitými okraji, které jsou sice zejména frontálně lehce zdvižené, avšak bez zřetelného ohraničení. Tento žlábek začíná asi ve středu levé temenní kosti, postupuje obloukem směrem dozadu a přetíná šípový šev ve vzdálenosti asi 4 cm nad lambdou a pokračuje ještě asi do vzdálenosti 4 cm směrem ke středu pravé temenní kosti. Celková délka žlábků je asi 10 cm, šířka zhruba 2 cm. Lamina interna přitom zcela zachovává svůj obvyklý vzhled a žlábkovitě vyhloubení postihuje pouze externu. Při rtg vyšetření nejsou v kostní struktuře patrné žádné patologické změny, jak lamina externa, tak i interna jsou v oblasti žlábkového vyhloubení souvislé a popsaná deformace se tedy v rtg obrazu projevuje jen jako snížení výšky diploě bez zřetelných strukturálních změn jednotlivých vrstev. Jak morfologický, tak i rtg obraz nesvědčí pro patologický proces, který by vycházel z kalvy. Není také etiologicky pravděpodobná deformace kalvy jako projev lokalizované osteoporózy vzhledem k tomu, že jak v oblasti deformace, tak i na ostatních částech kalvy nejsou zjistitelné známky prořidnutí kosti. Ostatně také průběh žlábků, a to, že přestupuje přes šípový šev, nezapadá do obvyklého obrazu tohoto kostního stavu. Přichází proto v úvahu především následek zevních vlivů. V každém případě by šlo o dávno zhojený zásah starého data, a to buď o trauma nebo o zásah arteficiální. Proti traumatu mluví to, že nedošlo vůbec k porušení vnitřní desky lebečních kostí, ačkoliv žlábek je poměrně dlouhý a probíhá obloukovitě. Nelze tedy vyloučit, že jde o následek záměrného odstranění zevní desky kostí, ať už mechanicky nebo kauterizací. (Posudek MUDr. L. Vyhnánka.)

Postkraniační skelet je velmi silně poškozen. Na zachovaných tělech obratlů jsou výrazné degenerativní změny 3. a 4. stupně, dlouhé kosti jsou silné, stehenní a ramenní kosti s velkými hlavici, pánev je ve zlomcích. Výška postavy zemřelého byla střední (164 cm).

Jde o pozůstatky muže, zemřelého ve věku maturus (asi mezi 50 a 60 lety), eury-dolichomorfního typu (paleoeuropid).

K pohřbu jsou přimísleny zlomky z lebky druhého člověka, podle otevřených lebečních švů mladé osoby. Určení pohlaví není možné.

Míry a indexy horákovské lebky z Morašic:

největší délka lebky (1)	185
největší šířka lebky (8)	129,7
nejmenší šířka čela (9)	95
šířka týlu (12)	104
výška lebky ba-b (1 7)	— (střední)
obvod lebky (23)	511
týlní rětiva (31)	93
kapacita lebky vypočítaná (38)	— (eucefal)
délka obličejce (40)	—
bizygomatická šířka (45)	134,7
výška obličejce (47)	113
výška horního obličejce (48)	68
šířka očnice (51)	44
výška očnice (52)	33
šířka nosu (54)	24
výška nosu (55)	48
vzdálenost kondylů mandibuly (65)	118
vzdálenost úhlů mandibuly (66)	107
výška brady (69)	35
index délkošířkový (I 1)	69,8

index délkovýškový (I 2)	— — —	(ortokran)
index šířkovýškový (I 3)	— — —	(akrokran)
index transverzálně frontoparietální (I 13)	73,7	
index obličejě (I 38)	84,3	
index horního obličejě (I 39)	50,7	
index očníce (I 42)	75,0	
index nosu (I 48)	50,0	
index alveolární (I 60)	— — —	
index frontomandibulární	112,6	
humerus — největší délka — levý	312	
pravý	322	
rádus — největší délka — levý	247	
tibie — největší délka — levá	355	

**SKELETT AUS DEM GRAB DER HORÁKOVER-KULTUR
AUS MORAŠICE
(Bez. Znojmo)**

Das Grab in Morašice enthielt das Skelett eines im Alter Maturus (zwischen 50 und 60 Jahren) verstorbenen Mannes. Der Schädel ist sehr gut erhalten und konnte eingehend vermessen werden (die Masse sind in der beigefügten Tabelle angeführt). Typologisch handelt es sich um einen Eurydolichomorph von mittelhohen Gestalt. Interessant ist eine flache Rille, die in der hinteren Parietalgegend verzeichnet wurde. Sie verläuft in einem Halbbogen von der Mitte des linken Os parietale über die Pfeilnaht und endet im rechtsseitigen Scheitelbein, ist insgesamt etwa 10 cm lang und 2 cm breit. Die Rille betrifft nur die Lamina externa und Diploë des Knochens, die Lamina interna blieb unberührt. Es handelt sich wahrscheinlich um die Folge eines äusserlichen Eingriffes, entweder eines Trauma (was weniger wahrscheinlich ist) oder einer absichtlichen Beseitigung der Lamina externa auf mechanischem Wege oder durch Kauterisation. Jedefalls ist dieser Eingriff alten Datums und war völlig verheilt.

Bei dem beschriebenen Skelett wurden noch Bruckstücke des Schädels eines jüngeren Individuums festgestellt.

**HRADISKO HORÁKOVSKÉ KULTURY U MORKŮVEK
(okr. Břeclav)**

JINDRA NEKVASIL, AŮ ČSAV Brno

Mezi obcemi Kobylím, Němčičkami, Bořeticemi a Morkůvkami se nad říčkou Trkmankou zdvihá nejjihnější skupina návrší Ždánského lesa. Na jednom z těchto kopečů, který se nazývá „Hrádek“ (kóta 277,2), objevili pan V. Bystřický a dr. L. Sadílek pravěké hradisko. Ze zákopů druhé světové války vybrali několik střepů, které dovolují datovat hradisko do mladšího období horákovské kultury (HD).

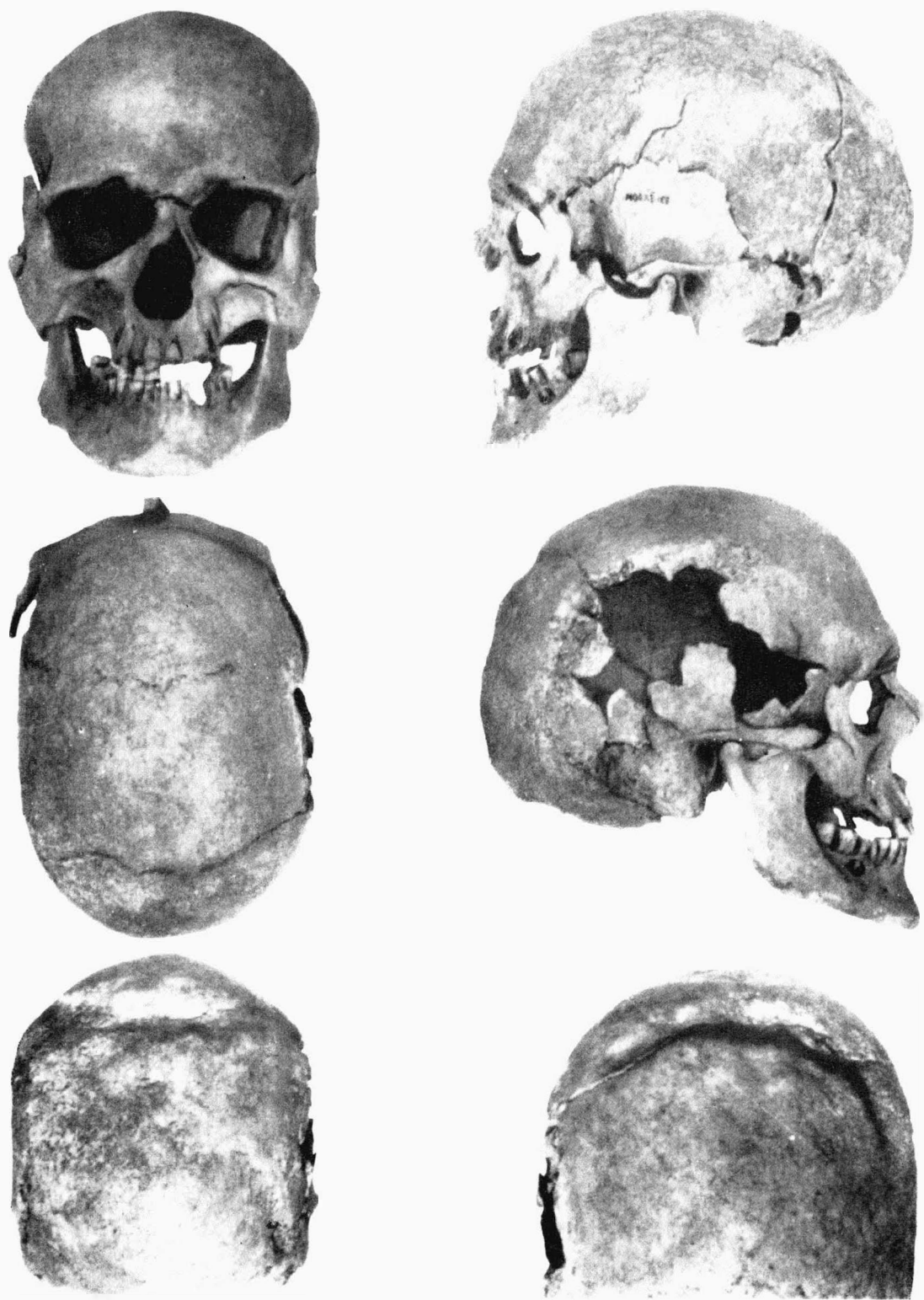
Hradisko bylo vybudováno na temeni Hrádku; je to okrouhlá plošina o průměru zhruba 100 m. Okraje se ostře lámí do svahu s výjimkou jihozápadní části, kde je pozvolnější příchod k hradisku. Zhruba 2—4 m pod tímto zlomem přechází svah do úzké plošinky, která tvoří kolem svahu prstenec a znovu se ostře lámí v pokračování svahu. Zřejmě se tu jedná o pozůstatky lehkého opevnění, jaké je právě typické pro tato malá hradiska z mladšího období horákovské kultury.

**EINE WEHRANLAGE DER HORÁKOV-KULTUR
BEI MORKŮVKY
(Bez. Břeclav)**

Auf einer Bergkuppe in der Umgebung von Morkůvky entdeckte man eine kleine Wehranlage vom Ende der Horákov-Kultur (HD). Um das Gipfelplateau ziehen sich tiefer am Hang umlaufende Abplattungen, Reste einer leichten Umwehrung.

PŘEHLED VÝZKUMŮ 1967

Vydává: Archeologický ústav ČSAV, pobočka v Brně, sady Osvobození 17/19
Odpovědný redaktor: Prof. dr. Josef Poulik, DrSc.
Redaktoři: Dr. A. Medunová, dr. J. Meduna, dr. J. Řihovský
Překlady: Helena Plátková
Kresby: B. Ludíková, tab. 1—3 dr. B. Klima, tab. 8, 11—13 S. Ševčík
Na titulní obálce: Bronzový závěsek ze slovanského hradiska v Mikulčicích
Tiskem: Grafia, n. p., Brno, provozovna 04, Gottwaldova 21
Vydáno jako rukopis — 450 kusů — neprodejné
59/104/68.

Tab. 39.

Morašice (okr. Znojmo). Lebka z horákovského hrobu v základních normách. Vpravo dole detail zlábkovitého vyhloubení na temeni lebky v kontrastním osvětlení. — Kranium aus dem Grab der Horákov-Kultur in den grundlegenden Normen. Rechts unten das Detail der furchenartigen Vertiefung auf dem Scheitel des Schädels kontrastierend beleuchtet